

Szoták Szilvia

Magyar nyelvoktatás a burgenlandi Felsőpulyán *

Felsőpulya (Oberpullendorf) Burgenland középső részén található járási székhely, 1975 óta város. A legutóbbi népszámlálási adatok szerint (1991) lakóinak száma 2640. A korábban mezőgazdasági termeléssel foglalkozó település napjainkban kereskedelmi és kulturális központ, valamint iskolacentrum.

Felsőpulya azon négy település (még Felsőőr, Alsóőr, Őrisziget) egyike, ahol a magyar kisebbség száma az 1976-os nemzetiségi felmérések alapján eléri az összlakosság 25 %-át, s így az ugyanebben az évben érvénybe lépő népcsoport-törvény értelmében jogosult a kötelező magyar nyelvű oktatás törvényes bevezetésére. (Ezeket a településeket 2000. október 1-től a magyar nyelv hivatalos lett a német mellett. A rendelkezés értelmében hivatalos helyeken, pl. a kormányhivatalokban, a bíróságokon, a rendőrségen és az állami intézmények ügyintézésében a magyar egyenértékűként használható a némettel.)

1921 után egy új közigazgatási egység jött létre Ausztriában *Burgenland* néven. A terület korábban Magyarországhoz tartozott, a trianoni békék eredményeképpen került Ausztriához. Az itt élő magyarság többségi státusza kisebbségivé válik. Igyekszik megtartani magyarságát, de fontos számára, hogy megfeleljen az új ország elvárásainak, hogy „jó osztrák” állampolgár legyen. Ennek fényében nézzük meg Felsőpulya magyar nyelvoktatását – régen, de különös tekintettel napjainkra.

1921 után a községek megtarthatták felekezeti iskoláikat, így az elemi iskola első négy osztályában továbbra is folyt magyar nyelvű oktatás. Bár a hitleri időszak alatt megszüntették a magyar nyelv tanítását, 1945-ben újra megkezdődhetett volna, azonban a tanítás nyelve rövid időn belül német lett annak ellenére, hogy az 1937-es iskolatörvény lehetővé tette a kétnyelvű oktatást. Felsőpulyán a polgári iskolában a magyar szabadon választható tantárgy volt. Kísérleti osztályokat is indítottak, és azok a gyerekek, akik a magyart választották, kötelező tantárgyként tanulhatták. A probléma a továbbtanulás volt. A magyar oktatás folyamatos intézményi rendszere nem volt biztosítva sem a gimnáziumban sem a felsőoktatásban, mert a határok módosulásával a közeli Szombathelyen, Sopronban, Kőszegen lévő oktatási intézmények már nem áll-

---

* A XI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus (Pécs, 2001. április 18.) *Magyar mint idegen nyelv* szekciójában elhangzott előadás írott szövegváltozata

tak rendelkezésre, és nem tudták kínálni a továbbtanulás lehetőségét. Akinek továbbtanulási szándéka volt, annak ezt német nyelven kellett tennie. Sokaknak így sokkal ésszerűbb volt már a polgári iskolát is német nyelven kijárni. Ha elvégezték az általános iskola első négy osztályát magyarul, utána különbözeti vizsgát kellett tenniük. Gondot jelentett a második világháború után a nem megfelelő képesítésű és nyelvtudású magyar tanerő hiánya is.

Pulya ma oktatási központ, s eleget tesz az egész járás szellemi és kulturális igényeinek. A városnak általános iskolája¹, 1962/63-as tanévtől gimnáziuma, 1970-től kereskedelmi szakközépiskolája van, s az intézmények száma még tovább gyarapodik: 1972-ben kereskedelmi főiskola nyitotta meg kapuit a településen. A régmúltba nyúlik vissza a felsőpulyai zeneiskolai képzés, amely gondoskodik a tehetséges utánpótlásról.

Felsőpulyán ma, a rendszerváltás utáni időszakban jelentős erőfeszítéseket tettek a magyar nyelvű oktatás terén – szép eredményekkel, mégis megjegyzem, kicsit későn. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a trianoni békék után a határainkon túl rekedt magyarság körében az ausztriai magyarok asszimilációja a legnagyobb mértékű. A Burgenlandban szórványban élő magyarságnak ma már csak a töredéke beszéli a magyart, s minél fiatalabb generációról van szó, annál kevesebb. Legtöbbször a szülők sem tartották fontosnak az anyanyelv átadását, mert nem volt rá szükségük, hiszen a mindennapi élet teljes területén a németet használták, német nyelven tudtak érvényesülni. A vasfüggöny megszűnésével azonban a pulyaiak is szívesebben szólaltak meg magyarul, s tartották egyre fontosabbnak a magyar nyelvű oktatást.

Ennek megvalósulásáért azok a lelkes pedagógusok is sokat tettek, akik korábban Magyarországról települtek át. Ez a nyelvtudás szempontjából nagyon előnyös a helyiek számára.

A magyar nyelvű oktatás már az óvodában megkezdődik Felsőpulyán. Az óvodába járó 110 gyerek közül 2000-ben 75–80 jár magyarra (osztrák gyerekek, vagy olyan magyar szülők gyerekei, akik nem beszélik a nyelvet; 90%-ban német ajkúak), és a korábbi három, illetve hat óra helyett az óvónő már heti húsz órában foglalkozhat magyarul a gyerekekkel. Célja, hogy megszerettesse a magyar nyelv muzsikáját, egy idegen nyelvnek a szeretetére, valamint toleranciára nevelje őket úgy, hogy közben a gyerekek megismerkedjenek a magyar népdalokkal, mesékkel, mondókákkal.²

¹ Az 1–4. osztályos általános iskolai képzés (Volksschule) a csatlakozás utáni időktől működik folyamatosan; a magyar általános iskolai 5–8. osztálynak megfelelő képzés (Hauptschule) 1942-től.

² 2001 februárjában zenei CD jelent meg *Wir singen ungarisch* címmel, amelyen az óvodás gyerekek magyar dalokat énekelnek Karal Viola és Kóger Katalin vezényletével. Ugyancsak az ő munkájuk eredménye az a három nyelvű (német, magyar, horvát) énekes könyv kisgyerekeknek, amelynek kiadása anyagi gondok miatt még csak folyamatban van.

Az általános iskola (Volksschule) első négy osztályában az 1998/99-es tanévtől vezették be a magyart kötelező tantárgyként. Ez azt jelenti, hogy aki a magyar osztályba jelentkezik, annak négy évig tanulnia kell, és jegyet kell belőle szereznie.

Osztály	Gyerekek száma	Heti óraszám	A tanulás formája
1.	12	2/hét	kötelező
2.	19	2/hét	kötelező
3.	15	3/hét	kötelező
4.	9	1/hét	szabadon választott

A gyerekek szülei már általában nem beszélnek a magyart, tehát a gyerekek idegen nyelvként tanulják. Ellentmondás, hogy a magyart tanuló osztályok osztályfőnökei sem beszélnek a magyar nyelvet, kivételt a másodikos osztályfőnök képez. A szülők között vannak olyan osztrák nemzetiségű kereskedők, orvosok, akik a magyar kapcsolataik miatt küldik gyerekeiket a magyar osztályba.

Az első osztály első félévében a gyerekek ismerkednek a nyelvvel. Magyarul nem olvasnak, nem írnak, hogy a német nyelv tanulása zavartalan legyen. Olvasni második, írni harmadik osztályban kezdenek el, s a negyedik osztály végére képesek egy bemutatkozó levél megírására, s alapszókincsel rendelkeznek.

Hasonló a magyar oktatás helyzete az általános iskola 5–8. osztályában is.³ Ha a gyerekek úgy döntenek, hogy tanulják a magyar nyelvet, akkor négy évig kötelező tantárgyként szerepel a bizonyítványukban. Az osztály fele magyar, a másik pedig horvát nyelvet tanul heti 4 órában. Ez osztályonként 10–12 magyar tanulót jelent. Ebből a létszámból két gyerek magyar anyanyelvű, az anyuka Magyarországról jött át, a többiek szülei németajkúak, ebben az esetben a nagyszülők tudnak még magyarul.

A gimnáziumban az 1987/88-as tanévtől indult be az ún. „pannon osztály”, amely egy közös horvát–magyar nyelvű osztályt jelent. A gyerekek heti három órában tanulják kötelező tantárgyként nemzetiségük nyelvét. Az oktatási formát nem zárja hivatalos állami nyelvvizsga. Aki a pannon osztályba jelentkezik, annak négy évig kötelező tantárgyként tanulnia kell a magyart vagy a horvátot, s a negyedik év végén érettségit tehet. Évente kb. 10–15 diák jelentkezik magyar tanulásra a pannon osztályba, s ebből kb. kettő él az érettségi lehetőségével. A magyar érettségi két részből áll: egy otthon elkészített írásbeli dolgozattól és egy szóbeli feleletből, amely a kommunikációs készséget méri le különböző témakörökben. Eddig magyar ajkú tanárnő tanította a diákokat, ettől a tanévtől egy német ajkú tanárnő vette át a pannon osztályt, aki a magyart mint idegen nyelvet tanulta meg Ausztriában. Osztrák lévén kulturális kötődése nincs.

³ Hauptschule, ahol egy nagyon szép, új, dekoratív magyar terem van berendezve. A falakat a gyerekek színes rajzai díszítik magyar feliratokkal.

Pulyán nemcsak iskolai keretek között folyik nyelvoktatás. Kb. tíz éves múltja van annak a nyelvtanfolyamnak, amelyet a helyi felnőtt lakosság számára hirdettek meg. A tíz hetes tanfolyam heti egy alkalommal 2x50 percben ad lehetőséget a magyar mint idegen nyelv tanulására. A tanulók kereskedők, szállodatulajdonosok és tanárok, többnyire osztrák nemzetiségűek, csak egy-kettő a magyar etnikumhoz tartozó. A tanfolyam kezdő és haladó szinten is működik kb. tíz olyan tanítvánnyal, akik hat éve folyamatosan tanulják a nyelvet. A tanfolyamot tartó tanárnő évente egy magyarországi kirándulásra is elviszi őket. Tanítványai nyelvtanulását vagy a hobbijuk, vagy magán-, illetve üzleti kapcsolatok motiválják. Ezt a kurzust a rendszerváltás lendítette fel. A pulyai osztrák, illetve magyar ajkú üzletemberek, gazdák, kereskedők megragadták a határon túl rájuk váró lehetőségeket, s az osztrákok belátták, hogy az üzlet sikeréhez a nyelv ismerete elengedhetetlen. Ez számukra is motivációt jelent a magyar nyelv tanulására.

A városban hat éve gyerekek részére is lehetőség van arra, hogy az iskola mellett magyart tanuljanak saját kedvükre. Ezen a foglalkozáson főleg a 6–11 évesek vesznek részt. A kezdeményezést a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület pulyai szervezete támogatja. A foglalkozásokon a magyar kultúra és népművészet hagyományaival ismerkedhetnek meg a gyerekek játékos formában, de közben az írást, olvasását, a zenei készséget is továbbfejlesztve, tehát nemcsak hallás után tanulva a nyelvet. Kedvenc írójuk Kányádi, Sarkadi és Weöres Sándor. *„Cél, hogy ne úgy tanulják meg a magyar nyelvet, mint a pullendorfi 40-es, 50-es generáció, akik hallás után tanulták a nyelvet, és kötődésük a kultúrához nincs.”* (KK)

Az oktatásban a helyi vezetés és a lelkes tanárok összefogásával ígéretes eredmények születtek. Sikertől elvárni, hogy a magyart kötelező tantárgyként oktassák a legtöbb intézményben. A gyerekek versenyeken mérettetnek meg határainkon innen és túl. Ezt a jó kapcsolat teszi lehetővé a határ közeli településekkel. Sikerként könyvelhető el, hogy a rendszerváltás óta az osztrákok érdeklődése is megnövekedett Pulyán a magyar nyelv tanulása iránt a határ közelsége és a gazdasági lehetőségek miatt. Fontos, hogy a többségben lévő etnikum érdeklődése fokozódott a kisebbségi nyelv iránt, és szívesen tanulja. A helyiek célja a magyarság megtartása, s a helyi magyar értelmiség utánpótlásának felnevelése, hogy legyen, ki munkájukat továbbviszi.

Persze a pulyai magyart tanító pedagógusok munkája sem problémamentes. Nincs egységes tanterv a kezükben, amely összehangolná a magyar nyelv oktatását az óvodától a gimnáziumig. Nincs szintenként kidolgozott követelményrendszer. Munkájuk nem mindig egymásra épülő, mert nem tartják egymással a kapcsolatot. Hiányoznak magyar nyelvű szemléltetőeszközök, tankönyvek. Ebben sokat lehetne nekik segíteni.